

Clubhouse ห้อง “นมแม่” “แม่ท้อง แม่ให้นม นมแม่ & การเลี้ยงดูลูกเล็ก กับโควิด”

EP๓๖/๒ “Update วัคซีน COVID เข็ม ๑ ๒ ๓ แม่ท้อง”

แม่ท้อง-แม่ให้นมฉีดวัคซีนอะไร...เลือกได้ไหม

ตอบทุกข้อสงสัยเรื่องวัคซีนในแม่ท้อง-แม่ให้นม-ผลกระทบต่อทารก

๔ พย ๒๕๖๔

โดย

- รศ.นพ.สุรสิทธิ์ ชัยทองวงศ์วัฒนา หัวหน้าสาขาวิชา โรคติดเชื้อทางสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พญ.พิมพ์วรรณ ต่างวิวัฒน์ หัวหน้ากลุ่มอนามัยแม่และเด็ก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข
- พันตรี นพ.จักรพันธ์ ศุภเดช สูตินรีแพทย์ ที่ปรึกษา รพ.พระมงกุฎเกล้า

ประเด็น และ update

๑. นับจาก เดือนเมษายน ถึงปัจจุบัน ๖ พย ๒๕๖๔ รายงาน

- แม่ท้องติดเชื้อแล้วประมาณ ๕,๓๕๖ คน เสียชีวิตแล้ว ๑๐๒ คน
 - แม่ท้องฉีดวัคซีนโควิด ๘๒,๙๖๕ คน ในจำนวนนี้เป็นเข็มสองประมาณ ๖๑,๘๗๒ คน
 - จนถึงวันนี้ อัตราเสียชีวิตจากแม่ท้องติดเชื้อโควิดสูงคิดเป็นร้อยละ ๑.๙ (๕,๓๕๖/๑๐๒) และแม่ท้องยังได้รับวัคซีนน้อยมาก ได้รับ ๒ เข็มประมาณร้อยละ ๑๒.๔ (๖๑,๘๗๒/๕๐๐,๐๐๐) เทียบกับกลุ่มผู้สูงอายุได้รับการฉีดวัคซีน ๒ เข็มไปแล้วกว่าร้อยละ ๕๕.๙
- ปัญหาจากความไม่มั่นใจในประสิทธิภาพของวัคซีน กังวลถึงความปลอดภัยของลูกในท้อง ไม่มั่นใจวัคซีนสูตรไขว้ และอยากได้วัคซีนบางชนิด
- เทียบกับการเสียชีวิตในภาวะปกติ ปกติแม่ท้องเสียชีวิตเฉลี่ยปีละ ๑๐๐ คน แต่ปีนี้เพิ่มเป็น ๑๘๐ คนหรือ ๑.๖ เท่าจากภาวะปกติ และคิดเป็นร้อยละ ๓๕ ที่เสียชีวิตจากโควิด

๒. วัคซีนในหญิงตั้งครรภ์ ฉีดตัวไหนปลอดภัยต่อแม่และลูกในท้องมากที่สุด

- ปลอดภัยทุกตัว ทั้ง ๓ กลุ่มที่มีใช้ (เชื้อตาย: Sinovac, Sinopharm ชนิดไวรัสเวกเตอร์: AstraZeneca และ ชนิด mRNA: Pfizer) สามารถป้องกันการเจ็บป่วยรุนแรง และการเสียชีวิตได้ แต่ไม่สามารถป้องกันการติดเชื้อได้ทั้งหมด
- ข้อกังวล เรื่องการเกิดลิ่มเลือดจากวัคซีน AstraZeneca ซึ่งรายงานในประเทศทางตะวันตกพบประมาณ ๒๐-๗๕ รายใน ๑ ล้านคน ขณะที่รายงานในประเทศไทยพบเพียง ๒ รายใน ๑ ล้านคน ประโยชน์ของวัคซีนเหนือกว่าความเสี่ยงต่อผลแทรกซ้อนนี้อย่างมาก นอกจากนี้ กลไกการเกิดลิ่มเลือดจากวัคซีนแตกต่างจากกลไกของการเกิดลิ่มเลือดจากการตั้งครรภ์ ดังนั้น หญิงตั้งครรภ์ไม่ต้องกังวลในการรับวัคซีนดังกล่าว
- อาการไข้สูงหลังฉีดวัคซีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังฉีด AstraZeneca อาจมีผลทำให้เกิดการบีบรัดตัวของมดลูกได้ เนื่องจาก “ไข่” สัมพันธ์กับสารชนิดหนึ่งจากร่างกาย (Prostaglandins) ที่มีผลกระตุ้นกล้ามเนื้อมดลูกให้มีการบีบตัว และอาจกระตุ้นให้เกิดอาการเจ็บครรภ์คลอด การรักษา

กรณีเกิดไข้หลังฉีดวัคซีนต่างๆ คือ การรับประทานยาลดไข้ paracetamol จะทำให้ไข้ลด และป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้ โดยไม่ส่งผลถึงทารกในครรภ์

- สำหรับ Pfizer ต้องระวังเรื่องกล้ามเนื้อหัวใจอักเสบ แต่พบน้อยมากเพียง ๔ ใน ๑ ล้านราย และเกิดในผู้ชายที่มีอายุน้อยกว่า ๒๑ ปี ดังนั้นหญิงตั้งครรภ์จะเสี่ยงต่ำมาก
- ข้อกังวลทั้งหลาย ให้ปรึกษากับสูติแพทย์หรือเจ้าหน้าที่ทางสาธารณสุขเพื่อคลายความกังวล กรณีที่รับวัคซีนแล้วมีอาการผิดปกติหรือความกังวลใดๆ ให้รีบปรึกษากับสูติแพทย์ที่ดูแลโดยเร็ว

๓. วัคซีนตัวไหนที่มีผลกระทบ/ผลข้างเคียงกับทารกในครรภ์บ้าง

- ข้อมูลจาก WHO นับถึงปลายเดือนตุลาคมที่ผ่านมา วัคซีนทุกกลุ่ม ยังไม่มีรายงานเกี่ยวกับ ความผิดปกติของทารกในครรภ์ ใช้ได้ทุกตัว

๔. การฉีดวัคซีนทำให้เกิดต่อมน้ำเหลืองโตจริงหรือไม่

เป็นปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นได้จากวัคซีนทั้ง ๓ กลุ่ม ที่ไปกระตุ้นต่อมน้ำเหลือง ไม่มีอันตรายและหายได้เองเมื่อผ่านไประยะหนึ่ง และในทางทฤษฎีการเป็นมะเร็งต่อมน้ำเหลือง จากภาวะภูมิคุ้มกันขึ้นมาก ก็ไม่น่าเป็นไปได้ จากข้อมูลที่มีอยู่ ยังไม่พบว่ามีรายงานการเกิดมะเร็งต่อมน้ำเหลืองหลังจากการฉีดวัคซีนไม่ว่าชนิดใดก็ตาม

๕. คนที่ฉีดวัคซีนแล้วเสี่ยงที่จะแท้งลูกมากน้อยแค่ไหน

กรมอนามัยเก็บข้อมูลจากหญิงตั้งครรภ์ที่ฉีดวัคซีนจำนวน ๖๑๕ คน ทั้งที่ได้รับเข็ม ๑ และเข็ม ๒ และที่คลอดไปแล้ว พบว่าร้อยละ ๕๐ ไม่มีอาการหรือผลข้างเคียงอะไรจากการฉีดวัคซีน อีกครึ่งหนึ่งก็มีอาการเพียงเล็กน้อย ในกลุ่มนี้มีแท้งลูกไป ๓ ราย คิดเป็นร้อยละ ๐.๕ ทารกตายในครรภ์ ๒ ราย จากปัญหาสายสะดือพันคอ และพิการมาแต่กำเนิด คิดเป็นร้อยละ ๐.๓ ซึ่งทั้งสองปัญหา ไม่แตกต่างจากอัตราที่พบในสตรีตั้งครรภ์ทั่วไปที่ไม่ได้ติดเชื้อโควิด จึงสรุปได้ว่า วัคซีนไม่มีผลต่อการเสี่ยงการแท้งและการมีลูกพิการแต่กำเนิด

๖. ฉีดวัคซีนช่วงอายุครรภ์เท่าไรปลอดภัยกับลูกในท้องมากที่สุด

ราชวิทยาลัยฯ แนะนำให้ฉีดวัคซีนหลังอายุครรภ์ ๑๒ สัปดาห์ เนื่องจากในช่วงไตรมาสแรกนั้นจะเป็นช่วงของการสร้างอวัยวะต่างๆ ของทารก แต่ในอิสราเอลและสหรัฐอเมริกา ไม่มีข้อกำหนดดังกล่าว โดยสามารถฉีดได้ตลอดเวลาโดยไม่ต้องดูอายุครรภ์ และไม่พบว่าวัคซีนมีผลทำให้เกิดการพิการของทารกแต่อย่างใด ศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคของสหรัฐฯ (CDC) ระบุว่าไม่จำเป็นต้องตรวจครรภ์ก่อนฉีดวัคซีน และหากฉีดไปแล้วพบว่าตั้งครรภ์ ภายหลังก็ไม่เป็นปัญหา ไม่ต้องยุติการตั้งครรภ์ คำตอบในเรื่องนี้คือ สามารถฉีดได้ตลอดเวลา แต่ประเทศไทย แนะนำหลังอายุครรภ์ ๑๒ สัปดาห์

๗. ฉีดวัคซีนแล้วไป ๒ เข็ม แล้วไปตรวจภูมิฯ ไม่ขึ้น-ขึ้นน้อย ต้องฉีดอีกเข็มไหม

ไม่แนะนำให้ไปตรวจภูมิฯ หรือระดับ Antibody เพราะไม่มีความจำเป็น และยังไม่มีข้อมูลว่าระดับ Antibody เท่าไรจึงจะสามารถป้องกันการติดเชื้อได้ เป็นเพียงการคาดเดาเท่านั้น กลไกการสร้างภูมิคุ้มกันของวัคซีนคือ การฉีดเข็มแรกทำให้เกิดการจำได้ของเซลล์ในระบบภูมิคุ้มกัน เมื่อฉีดเข็มสองจะเกิดการตอบสนองในการสร้างภูมิที่เร็วและมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่า ระดับ Antibody จากวัคซีนเชื้อตาย (Sinovac และ Sinopharm) จะตกลงเร็วภายใน ๔-๑๒ สัปดาห์ และไม่สามารถป้องกันไวรัสสายพันธุ์ delta ได้ จึงแนะนำให้

กระตุ้นด้วยเข็ม ๓ เป็น AstraZeneca หรือ Pfizer หลังจากฉีดเข็มที่ ๒ เกิน ๓๐-๖๐ วันไปแล้ว แต่ถ้าฉีด AstraZeneca หรือ Pfizer ครบ ๒ เข็ม ยังไม่จำเป็นต้องฉีดเข็ม ๓ อย่างกังวลกับเรื่องของ Antibody มากนัก ร่างกายของเราเรียนรู้ที่จะจัดการกับเชื้อโรคและมีกลไกอื่น ๆ ในการกำจัดเชื้อโรคนอกเหนือไปจากการสร้างแอนติบอดีอยู่แล้วดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องตรวจ

๘. ระยะห่างของวัคซีนเข็ม ๑ เข็ม ๒ และเข็ม ๓ ในหญิงตั้งครรภ์

ถ้าเป็น AstraZeneca จะห่างกันประมาณ ๘-๑๒ สัปดาห์ และไม่จำเป็นต้องฉีดเข็ม ๓ ในตอนนี้ ส่วน Sinovac หรือ Sinopharm ถ้าฉีดครบ ๒ เข็มแล้ว ต้องบูสเตอร์ด้วยเข็ม ๓ ภายใน ๓๐-๖๐ วันหลังจากได้รับเข็ม ๒ และให้ใช้ AstraZeneca หรือ Pfizer

๙. ถ้าเคยติดเชื้อแล้วยังต้องฉีดวัคซีนอีกไหม

ต้องฉีดโดยเฉพาะผู้ที่ไม่เคยได้รับวัคซีนหรือยังได้ไม่ครบ เนื่องจากการติดเชื้อไม่ได้ทำให้มีภูมิคุ้มกันเพียงพอเสมอไป ยังมีโอกาสติดเชื้อซ้ำได้มากกว่าคนฉีดวัคซีนถึง ๒ เท่า นั้น และปัจจุบันยังไม่รู้ว่าภูมิคุ้มกันจากการติดเชื้อนั้นอยู่ได้นานแค่ไหน สำหรับคนที่ติดเชื้อและรักษาหายแล้ว ต้องรอประมาณ ๓ เดือนก่อนจึงจะสามารถฉีดวัคซีนได้ และถ้าเคยได้ Sinovac หรือ Sinopharm ก็ต้องขยับไปเป็น AstraZeneca หรือถ้าได้ AstraZeneca ก็ต้องขยับไปเป็น Pfizer

๑๐. หญิงตั้งครรภ์ก่อนฉีดวัคซีน ต้องหยุดยาที่กินประจำ เช่น วิตามิน อาหารเสริม หรือไม่

อาหารเสริมสามารถทานได้ทั้งหมดไม่เกี่ยวข้องและไม่มีผลกระทบกับวัคซีน แต่ยารักษาโรคให้ปรึกษาแพทย์ผู้ดูแล

๑๑. การเฝ้าสังเกตอาการผิดปกติ/ผลข้างเคียงหลังการฉีดวัคซีนทั้ง ๓ กลุ่ม

มีระยะเวลาเฝ้าระวังหลังฉีด ๓๐ วัน ในหญิงตั้งครรภ์พบว่า จะมีใช้น้อยกว่าคนปกติ และมีอาการคลื่นไส้พะอืดพะอมมากกว่า อาการที่ควรรีบมาพบแพทย์ ได้แก่ ปวดศีรษะรุนแรง แขนขาชา หรือ อ่อนแรง หน้าบวม ปากบวม ปวดไม่ชัด ตามัว เห็นภาพซ้อน ชัก เห็นอย่างง่าย หายใจลำบากหรือติดขัด เจ็บแน่นหน้าอก ขาบวมแดง หรือซีดเย็น ปวดท้องหรือปวดหลังรุนแรง

สรุป เราจำเป็นต้องกระตุ้นให้มีการฉีดวัคซีนให้มากที่สุดของคนทุกกลุ่ม เพื่อที่เราจะได้กลับมาใช้ชีวิตปกติได้ในเร็ววัน มีข้อมูลในประเทศอังกฤษที่หญิงตั้งครรภ์มีความกังวลในเรื่องการฉีดวัคซีนมาก รายงานการระบาดรอบล่าสุดพบว่า กว่าร้อยละ ๒๐ ของรายที่มีอาการป่วยหนัก เป็นหญิงตั้งครรภ์ที่ยังไม่ได้ฉีดวัคซีน ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของกรมอนามัยที่พบว่า ผู้ที่เสียชีวิตมักจะเป็นคนที่ไม่ได้ฉีดวัคซีน การฉีดวัคซีนไม่ว่าจะสูตรไหนเมื่อผ่านไประยะเวลาหนึ่งก็ต้องบูสเตอร์ทุกตัว แต่วัคซีนจะช่วยลดความรุนแรงของโรค ลดการคลอດก่อนกำหนด ลดโอกาสการติดเชื้อ นอกจากนี้ ภูมิคุ้มกันจากวัคซีนยังส่งผ่านสายสะดือไปยังลูกในครรภ์ รวมถึงในน้ำนมแม่ก็มีภูมิคุ้มกันส่งไปให้ลูก วัคซีนจึงมีประโยชน์ต่อทั้งแม่และลูก ตั้งแต่ตอนตั้งครรภ์และหลังคลอด ดังนั้น ขอให้คุณแม่ทุกคนฉีดวัคซีนเพื่อที่จะได้ปลอดภัยทั้งแม่และลูก